

שני עולמות מתמזגים

עם הופעת קובץ שיריו של מ. וינקלר

צחותה אלא התו הישראלי שבו נט- בעים השירים והבא לידי ביטוי ב- ציוריו ובדימוי. ציורים אלה שאו- בים מנוף הארץ כאילו נוף זה טיפח והצמיח את המשורר - „אני ילד המדבר הסלעי“, הוא מכריז בשירו „בתערוכת ציורים“ וממשיך: „בי מועדי שרב צומחים בי עדיין חוחי הנודד“. שירתו של וינקלר נושמת את האור הישראלי המסנוור עיניים „עץ עץ לפי טבעו / לפני החלון ה- גדול של האור“, את החום השרבי, את „השמים הפתוחים בווהר מתעה“ ואת „הרי ירושלים משוחי צבעים“. אין בשירתו ולו רבב של ראייה אק- סוטית מתפעלת של בני אירופה ה- דורכים בארץ מורחית, אין בה פרור של סנטימנטליות מתגדשת של בני עמנו המזינים עינם לראשונה בארץ התנ"כ ההסטורית. התיחסותו אל ה- נוף היא בלתי אמצעית, קליטתו היא ישירה ללא תחושות - רקע - קדו- מות, ונימתו בהן, כפי שצינו חרי- שית, נוגה ומאופקת מבליגה על כאב נוקב המבקש לזעוק אך תמיד הופך עם ביטויו ללחישה: „כבר פורחות כלניות / כפצעי הזמן / בגוף השדה / ובין אבנים“.

חלק בלתי נפרד מהתעניינותו ב- שירתו היא התעניינות במעברו, כ- אדח וכמשורר, ממציאות חיים איר- רופית למציאות ישראלית. אולם מ- עבר זה על כל קשייו והתלבטיותיו, אינן מופגן כאן בצורה בולטת, כ- דרכו השירית. שינוי הוייתן בא לידי ביטוי בצורה מופגמת מאוד, נרמזת ומאופקת, והדיה אולי מצטלצלים ב- אמירה של בין שני עולמות, במרגש המתק, בעומס הזכרונות, בחוסר ה- קומוניקציה עם האדם במציאות ה- עכשווית, בחוסר הבנת עצמו על רקע של תנאים חדשים, התעיה ונשיאת עיניים אל השערים שמעבר להר. ולסיכום: תופעת שירתו של מנ- פרד וינקלר היא תופעה מענינת. ו- אולי ישמש הוא דוגמת עידוד ל- יוצרים עולים בכל שטח אמנותי, שעם בואם לכאן, מהסיבות הידועות, נאלמה יצירתם.

עם וספר

„עם וספר“ הוא בטאונה של ה- ברית העולמית. הוא יוצא לאור כ- גראה אחת לחודש, ועורכו הוא מר- ל. קופרשטיין. החוברת האחרונה - יולי 65 - שהיא גם חוברת משר- לשת, בה רב החומר המוסר דין ו- חשבון בצורת מאמר או רשימה על עמדתה של השפה העברית בתפוצות. פרופ' א. טרטקובר מספר על ה- פעילות היהודית ביבשת הששית - אוסטרליה. יעקב מאיר מתיס כותב על נסיונות ותידושים בהוראת ה- עברית למבוגרים בדטרויט ורשימה משלימה לזאת היא רשימתו של ד"ר קודש, המעלה משימות ודרכי עבודה של המורה מישראל בארצות-הברית. בחוברת זו אנו מתוודעים על מב- צע שעורכת הברית והוא: הפצת ה- ספר העברי בגולה. בעקבות מבצע זה העלה „עם וספר“ משאל בין אי- שים שונים אשר בתוקף זיקתם קרו- בים המה לבעיה זו. כאן אנו קור- אים את דעתו של המשורר ש. שלום האומרת כי הצירוף שלנו בחוץ- לארץ וכן מרכזי התנועה העברית ו- בטאונים הם הם שליטי הספרות ה- עברית, ועליהם מוטל התפקיד ל- הפיץ אותה בכל אתר. לעומתו סובר מר מ. ברנשטיין, יו"ר התאחדות המו"לים בארץ, שעלינו להקים רשות מרכזית והיא שתפיץ את הספר העב- רי בתפוצות. אנו מתוודעים לדעו- תיהם של מר לוי גרטנר מלונדון ו- ד"ר ש. בלומפילד מארצות הברית האומרים, כי יש בתפוצות שפע של ספרים, אך מעט ידיעה עליהם ועם זאת ישנם קוראי עברית, אבל הם מיעוטי יכולת, לעומת בעלי היכולת שדווקא הם אינם קוראים.

בארץ.

„עם וספר“ מופץ בעיקר בקהלות ה- יהודיות שבגולה, אולם גם לנו ל- עיתים מעניין להציץ בחוברת זו הואיל והיא מבררת לנו קצת מזעיר יחסינו עם יהדות הגולה. „עם ו- ספר“ הוא אחד הגשרים החיים להי- דוק יחסינו, תרבותנו ולאומיותנו עם הגשאים בחוץ.

עולמו השירי של מנפרד וינקלר מסתעף בדמדומים של „שני עולמות / מתמזגים הנה והנה בלי הרף“. דמ- דומים שבהם האור והצל משמשים יחד „באי זה עולם אני, עת צעדי הולכים וכלים / ואי זו יד מרחיפה רוחות של חושך ואור“. יש ופורץ האור „ערב ערב מכסה הים את / כנפיי-נשרפו לאפר / בקר בקר אני חוזר אל לבי / עם האור הנולד“. ר- יש ומתגבר האופל „עוד מעט היא תשקע / ובכיפות הוורים / עוד מעט / והחושך ישכון בעיני“. ולעתים ת- תושות מאירות ומצילות אלה נפג- שות יחדו על סף השקיעה „ואין מל- בדי אדם על אפק הפסגה / המפרידה בין שני העולמות / עשן תלול על דרך שוקעת / ללא תכלית“.

הקלעות קטבית זו משאירה את המשורר זר מכל „אני זר אמי / בח- צר הפסיקו לשירי / הצפורים“, והי- זרות לגבי הסובב נובעת מהיותו נמ- צא במשטחי חיים אחרים „אנשים הולכים ובאים / רק אני נתקל בגי- גות העולם“. אולם עם היותו זר ל- עולם הרי גם עם עצמו מתנכרת אר- תה זרות, אותה אי הבנה „אינני מבין מי שח בנפשי ומי נאלם“, „אי שם ברחוב / השארתי את עצמי / בין עוברים ושבים“.

למקרא שורות אלה ניטעת הרגשה שכאילו ניתק המשורר ממציאות מ- סוימת ואילו זו הקיימת - החדשה עדיין היא ערפילית לגביו, כאן - במציאות העכשווית הוא חש את הע- רב, את ההסתגרות כמו בקונכיה אפורה, את ההרגשה של השתכחות מאדם, ואילו כאשר הוא מפליג אל מציאויות אחרות שהיו או שהן פרי חלום, הרי הוא משנה את נימתו, אז הוא „מלך בארץ גמדים ועבד לגסיכה“ ואמו „טוהה בדי מחשבה א- רוכים לקראת אביה בניה“. (אמנם גם כאן מסתמן לעג טכאיב על אר- צו הגמדית, אבל בכל אופן שם הוא מלך).

האם, הוא מוטיב חוזר בשירתו של מנפרד וינקלר, אליה הוא זועק מן ההווה כי הצפורים חדלו לשיר, והוא שר עתה את שיר חורבנו „ל- מותי - בשיר - ולחורבן / אני זר, אמי אני שר“. יחד עימה הוא מעלה זכרונות סתוויים על ימים של ראי- שיה מלחמה, עת נודקנה לפתע „יש- בת מולי כפופה / כאילו הודקנת מ- אוד פתאום / וגשם זר, כמו עכשו, גם אז“. יש ואימו היא אותה אישה זקנה שבניה נשא הרוח, ובכיתה נותר רק תרנגול צעיר ולבן בשם עמוס, והוא יושב בחיקה מלוסף ונינוח „כתולם על בוקר חדש“. אר- לם גם אימו הולכת ומתרחקת מעימו בלילה הארוך הנה שחוקף אותו, במבוכה ובאי-שקט הפוקדים את ש- עותיו ובהסתגרות בקונכיה כשהד- גים לוחכים את בשרו „כל שעות ה- לילה מכסות לאט / את אמי“.

אך עם תחושת הפסימיות הנוקבת המזינה את שיריו של מנפרד וינקלר מסתמנת זעיר פה זעיר שם מעין תקווה קלושה העולה כעשן דק מ- תוך האפר ומורה על ניצני חיות, כאותו עוף חול המתחדש משריפתו „וכל הדרכים שבסוד התתיה / זרך אתה העולה מן האפר“. ואמנם נושא המשורר בשירו האחרון בקובץ זה („שירים“ בהוצאת עקד) את עיניו לעבר שערים גדולים שאולי אחר-י- הם תמצא נשמתו התוהה את שלו- תה „בטוף יפתחו שערים גדולים / אל אור ואפלה שמעבר להר / לק- ראתם הולכו שיירות / ובאים בדי- די שירת / צמאים למצוא זולומם הנצחי / או לברוח מאימת הנצחים הקשה“.

על מנפרד וינקלר לא שמענו עד 1959. בבואו לארץ בתאריך זה הביא עימו שלושה ספרי שירה מפרי עטו כתובים גרמנית. עתה, בשלהי 1965 אנו כבר קוראים את שיריו בעברית, שירים שעלו ונכתבו בשפה עברית גמישה ועשירה דימויים וצבע, שאנו לא ידענו את פרטיו הביאוגרפיים, הרי לא היינו מעלים בדעתנו שהי- מתברר לא חונן על ברכי השפה ה- עברית וחושב במטבעותיה. ולא רק הלשון מפליאה אוונו בדיוקה וב-